

ფოტო, როგორც მანიპულაციის საშუალება -
რუსული მედიის მიერ უკრაინის წინააღმდეგ გამოყენებული
არავერბალური გზავნილების მაგალითზე

მარიამ დარბაიძე

ანა ჯოჯუა

სოციოლოგიის საბაკალავრო პროგრამა
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

E-mail: mdarbaidze@yahoo.com,
annajojua1213@gmail.com

აბსტრაქტი

დღევანდელ სამყაროში ყველაფერი ნიშანია, რომელიც თავისთავად არ არსებობს. ჩვენ უნდა შეგვეძლოს ამ ნიშნების წაკითხვა, რომ გავიგოთ მათი რეალური საზრისები. ხშირად სემიოტიკურ ნიშნებს იყენებენ ტელევიზიები, რათა გარკვეული მესიჯები გააგზავნონ საზოგადოებაში და გამოიყენონ მათი პოლიტიკური მანიპულაციებისთვის. განსაკუთრებით ამ ხერხს მიმართავენ რუსული მედიასაშუალებები უკრაინის წინააღმდეგ.

ნაშრომის მიზანია რუსული მედიის მიერ უკრაინის წინააღმდეგ გამოყენებული ფოტომანიპულაციების კვლევა. კვლევის მეთოდად შევარჩიეთ კონოტაციური სემიოტიკის მეთოდი. ამ გზით გამოვიკვლიეთ შერჩეული ფოტომასალის დენოტაციური და კონოტაციური დონეები. ილუსტრაციების გამოკვლევის შედეგად გამოვავლინეთ მანიპულირების გზები და ხერხები. თეორიულ ჩარჩოდ ვიყენებთ როლანდ ბარტის კონოტაციების შექმნის ექვს ხერხს. რელევანტური სამეცნიერო ლიტერატურის განხილვის, კვლევის მიზნების, ამოცანებისა და საკვლევი კითხვების განსაზღვრის შემდეგ, კვლევის ჰიპოთეზა ასე ჩამოვაყალიბეთ: „რუსული მედიასაშუალებები აქტიურად და მიზანმიმართულად იყენებენ ფოტოს, როგორც მანიპულაციის ეფექტურ საშუალებას, უკრაინის წინააღმდეგ საინფორმაციო ომში, რაც სამიზნე აუდიტორიაზე ზემოქმედებისა და მისი შეცდომაში შეყვანის მიზანს ისახავს“.

ჩვენი კვლევის მიზანია გავშიფროთ რუსული მედიის ფოტომანიპულაციების თავისებურებები დეტონაციურ და კონოტაციურ დონეზე. ამან საშუალებას მოგვცა განგვესაზღვრა თუ რა გზებს იყენებს რუსული მედია უკრაინის წინააღმდეგ მიმართულ საინფორმაციო ომში.

ფოტოს - როგორც სიმბოლოს დიდი ძალა აქვს. მას ხშირად იყენებენ სხვადასხვა ქვეყნის მედია საშუალებები, რათა აუდიტორიამდე მიიტანონ მათთვის სასურველი მესიჯები. ეს პრაქტიკა ნაცადია, ხილულია, უფრო დამაჯერებელია და იყენებენ სხვადასხვა ხერხით: კარიკატურის, ფოტომანიპულაციის, ფოტოპორტრეტის სახით. ზოგჯერ არაკეთილსინდისიერადაც ხდება მისი გამოყენება. ვიზუალურ ფოტო ინფორმაციას ხშირად მიმართავენ ქვეყნები კონფლიქტური და საომარი მოქმედებების დროს. სწორედ ასეთ ხერხს მიმართა რუსეთმა უკრაინასთან ომის დროს. საკითხი აქტუალურია თემატიკიდან გამომდინარე. თემატიკის ანალიზით შეიძლება გამოვავლინოთ ყალბი ინფორმაციის გავრცელების გზები და დეზინფორმაციის ხერხები. თემა პოლიტიკურ ჭრილშიც მეტად მნიშვნელოვანია.

საკვანძო სიტყვები: ფოტო მანიპულაცია, რუსული მედია, უკრაინის ომი, ვიზუალური ინფორმაცია.

შესავალი

თანამედროვე სამყარო ვიზუალური კულტურის პრიმატიტაა აღბეჭდილი. შესაბამისად, ვიზუალურ ინფორმაციას - ფოტოს, სიმბოლოს ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. მედია ეფექტურად იყენებს ვიზუალურ შემადგენელს კონკრეტული მესიჯების სამიზნე აუდიტორიამდე მისატანად. ამ გზით ასევე იოლად ახერხებენ სხვადასხვა ქვეყნები სასურველი საინფორმაციო პოლიტიკის წარმოებას. განსაკუთრებით ხშირად იყენებენ ინფორმაციის ვიზუალიზების საშუალებებს კონფლიქტებისა და საომარი მოქმედებების გაშუქებისას, ვითარების სასურველი კუთხით წარმოჩენის მიზნით. თუმცა, ყოველთვის არ ხდება კეთილსინდისიერი მეთოდებით მათი გამოყენება. ხშირად მომსწრენი ვხდებით ყალბი ინფორმაციის გავრცელების, დეზინფორმაციისა და მანიპულაციის შემთხვევებისა, რომელთაც

ვიზუალური საშუალებებით - კარიკატურის, ფოტომანიპულაციის, სიმბოლური ილუსტრაციის, ფოტოპორტრეტისა თუ სხვა ხერხით ახორციელებენ. სადღესოდ ეს ნაცადი პრაქტიკაა, რადგან ხილულს მეტი გავლენა აქვს, ვიდრე ვერბალურს. წინამდებარე ნაშრომი სწორედ აღნიშნული ტენდენციის დადასტურების მცდელობაა კონკრეტული შემთხვევის მაგალითზე. კერძოდ, იგი რუსეთ - უკრაინის ომის მიმდინარეობისას რუსეთის მხრიდან გამოყენებული ვიზუალური მანიპულირების ჩვენების მიზანს ისახავს.

საკითხის აქტუალურობა მისი თემატიკიდან მომდინარეობს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ინფორმაციის ვიზუალიზების ტენდენციების კვლევა და ფოტომანიპულაციების გამოვლენის მცდელობები სადღესოდ მეტად მნიშვნელოვანია. ამ თემატიკის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს, სიღრმისეულად ვიკვლიოთ მედიის ვიზუალური შემადგენელი და გამოვავლინოთ ფაბრიკაციებისა და ყალბი ინფორმაციის გავრცელების ხერხები. ამასთანავე, მისი აქტუალურობა იზრდება, რაც განსაკუთრებით საყურადღებოა, პოლიტიკური დატვირთვის კუთხითაც.

რუსეთი პროპაგანდისტურ ომს აწარმოებს მედიასაშუალებების მეშვეობით, რომლებსაც იგი ყოველწლიურად მინიმუმ 1 მილიარდზე მეტ აშშ დოლარს ახარჯავს, აფინანსებს ისეთ მედიასაშუალებებს, როგორებიცაა sputnik და Russia Today. მისი პროგრამისტიკული ომი უკრაინის წინააღმდეგ საკმაოდ მძლავრია, განსაკუთრებით გამოირჩეოდა 2014-2015 წლებში იმდენად, რომ ევროკავშირმა შეიმუშავა სტრატეგიები აღმოსავლეთ ქვეყნებისთვის, რაც ამ ქვეყნებში თავისუფალი მედიის მხარდაჭერას გულისხმობს. წინამდებარე ნაშრომი სწორედ მსგავსი პროპაგანდისტული ვიზუალური მასალების კვლევას ემსახურება.

რელევანტური სამეცნიერო ლიტერატურის განხილვის, კვლევის მიზნების, ამოცანებისა და საკვლევი კითხვების განსაზღვრის შემდეგ, კვლევის ჰიპოთეზა ასე ჩამოვყალიბეთ: „რუსული მედიასაშუალებები აქტიურად და მიზანმიმართულად იყენებენ ფოტოს, როგორც მანიპულაციის ეფექტურ საშუალებას, უკრაინის წინააღმდეგ საინფორმაციო ომში, რაც სამიზნე აუდიტორიაზე ზემოქმედებისა და მისი შეცდომაში შეყვანის ამოცანას ისახავს“.

ლიტერატურის მიმოხილვა

თემაზე მუშაობისას გავეცანით სხვადასხვა სამეცნიერო ლიტერატურას, რომელიც დღესდღეობით საკმაოდ მოიპოვება. ამ ნაშრომში დიდი ადგილს დავუთმობთ სემიოტიკურ ანალიზს. გამოსახულებების სემიოტიკური განხილვისას, მნიშვნელოვანია ფრანგი ფილოსოფოსის, როლან ბარტის ნაშრომის, „მიოლოგიების“ მოშველიება, რადგან იგი მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის გამოსახულების დეკოდირების თავისებურებებზე და გვეხმარება დაფარული ინფორმაციის ამოცნობაში. ასევე ვიყენებთ ფერდინანდ დე სოსიურის თეორიას. მისი თეორიის თანახმად, ნიშნებს აქვს ბგერები და გამოსახულებები. სოსიური ამ ბგერებსა და გამოსახულებებს აღნიშნულებს უწოდებს, ხოლო ცნებები რომლებიც გამოისახება ამ ბგერებითა და გამოსახულებებით, აღსანიშნებია. (თ. ბერეკაშვილი, 2010). ფოტოებისა და კარიკატურების ანალიზის დროს, საინტერესოა აგრეთვე პოლ ეკმანის ნაშრომის დამოწმება, რომელშიც აღწერილია სახის 7 უნივერსალური გამომეტყველება. პოლ ეკმანი პირველი ფსიქოლოგი იყო, რომელიც დაინტერესდა ემოციებსა და სახის გამომეტყველების კავშირით. მისი თეორიის თანახმად არსებობს სახის 7 გამომეტყველება და ერთი ბუნებრივი მდგომარეობა, რომელსაც არანაირი ემოცია არ გააჩნია. სახის 7 გამომეტყველებაა შიში, გაბუტვა, გაოცება, მწუხარება, გაბრაზება, ზიზღი, სიმტკიცე და ბუნებრივი გამომეტყველება, რომელსაც არ ახლავს თან რაიმე შესამჩნევი გამომეტყველება. (თ. ბერეკაშვილი, 2010)

თეორიულ ჩარჩოდ ვიყენებთ როლანდ ბარტის კონოტაციების შექმნის ექვს ხერხს. ბარტისეული ექვსი ხერხი ფრანგმა სემიოლოგმა ფოტოს მნიშვნელობის დეტალური ანალიზის მიზნით ჩამოაყალიბა და რომელთა მეშვეობითაც ხდება კონოტაციების წარმოშობა. თითოეული ხერხის განხილვამდე, უნდა აღინიშნოს, რომ პირველი სამი ხერხით კოდირებული ფოტოები ძირითადად ახლავს ახალ ამბებს (ნიუსებს), ხოლო მომდევნო სამი ხერხი უფრო სარეკლამო ხასიათისაა.

პირველი კონოტაციური ხერხი გახლავთ „ხრიკების ეფექტი“ (trick effects), რაც გულისხმობს ფოტოს სპეციფიკურ გარდაქმნას კონკრეტული მითური მნიშვნელობის ფორმირების მიზნით. მაგალითად, ფოტოზე აღბეჭდილი პიროვნების სახის გამომეტყველების შეცვლა იმგვარად, რომ მას დამნაშავეს საშიში იერი მიეცეს. მსგავს მეთოდს უმეტესად მიმართავენ სენსაციური, დანაშაულის ამსახველი ახალი ამბების გასაფორმებლად. ამ დროს „ხრიკების ეფექტი“ ერევა დენოტაციის ფუნქციებში, აპელირებს მკითხველის რწმენაზე, რომ ფოტო არსებული რელობის ანაბეჭდია და გამოსახულებას სასურველი კონოტაციებით ტვირთავს, ახდენს რა მის კოდირებას რომელიმე კონკრეტული ნიშნით.

კონოტაციების შესაქმნელი მეორე ხერხი იყენებს პოზას. ფოტოზე გამოსახული ადამიანის ფიზიკური მდგომარეობა ხშირად ზეგავლენას ახდენს სურათის აღქმაზე და აღძრავს პიროვნებასთან დაკავშირებულ მითს. მკითხველისთვის ჟესტები, პოზა და სახის გამომეტყველება მრავლისმეტყველია, რადგან ისინი მიეკუთვნებიან იმ კოდებს, რომლებიც დამკვიდრებული და აღიარებულია რომელიმე კონკრეტული ერის კულტურაში. სურათში კონოტირებული მნიშვნელობები ხელს უწყობს ტექსტში ნაგულისხმევი კონოტაციების გამყარებას. სპეციალურად შერჩეულ პოზაში პიროვნების გადაღება არა მარტო იმას აღნიშნავს, როგორი დენოტაციის მატარებელი იქნება ეს ფოტო გაზეთში გამოქვეყნებისას, არამედ მიგვანიშნებს, თუ რომელი კულტურული კოდები შეირჩა ფოტოსურათში კონოტირებული მნიშვნელობების კოდირებისას.

მესამე ხერხი გახლავთ ფოტოკოლაჟი, რომელიც მიმართავს ფოტოში კონკრეტული „ობიექტების“ დენოტაციას, რომლებიც უკვე ფლობენ გარკვეულ კულტურულ კონოტაციებს, რაც საშუალებას იძლევა, ობიექტთან დაკავშირებული კონოტაციები ნიუსის შინაარსზეც გაავრცელონ.

სამივე ხერხი აღნიშნავს, თუ რა არის დენოტირებული ფოტოში და მათ კონოტაციებს. მომდევნო სამი კი გულისხმობს ფოტოს გადაღების მანერასა და მის კონტექსტს.

როგორც თინათინ მაჭარაშვილი თავის სადისერტაციო ნაშრომში აღნიშნავს, „ფოტოგენურობაში“ დენოტირებულია გადაღების მაღალი ხარისხი ან ფოტოზე პიროვნება საუკეთესო სახითაა წარმოჩენილი. ამ ხერხს ძირითადად პორტრეტის/პროფილის გასაფორმებლად მიმართავენ. მეორე გახლავთ „ესთეტიკურობა“, როდესაც ფოტოები ხელოვნების სხვა დარგის კოდურ ელემენტებს იყენებენ და ამით სურათს ანიჭებენ ესთეტიკურ ან არტისტულ მნიშვნელობას. ესთეტიკურ კოდებს ახალი ამბების გასაფორმებლად იშვიათად იყენებენ, რადგან ისინი ეწინააღმდეგებიან ობიექტურობას. ბოლოს, ბარტი განიხილავს „სინტაქსს“, კონოტაციის ხერხს, რომელიც გულისხმობს რამდენიმე ფოტოს ერთმანეთის გვერდით განთავსებას, მსგავსად სიტყვების ერთობლიობისა, რომელიც ემორჩილება ენის სინტაქსის კანონებს. თანმიმდევრული ფოტოები გვხვდება გაზეთში მაშინ, როცა დრამატული მოვლენების ამსახველ რეპორტაჟებს აქვეყნებენ. (თ. მაჭარაშვილი, 2018)

ზემოთ აღნიშნული ლიტერატურა, მეთოდები დაგვეხმარება იმ ვიზუალური მანიპულაციების ქვეტესტების აღმოჩენაში, რომელიც ჩვენს ნაშრომში გვაქვს გამოყენებული. რუსეთის პროპაგანდისტული ომი მთელი სიმძლავრით მოქმედებს, ის არანაკლებ შეეხო უკრაინასაც. რუსეთ-უკრაინის ომის პარალელურად, რუსეთმა უკრაინის წინააღმდეგ ფართომასშტაბიანი პროპაგანდისტული ომიც წამოიწყო 2014-2015 წლებში, რაზე უკრაინელმა ჟურნალისტებმა საერთაშორისო დონორებთან გაერთიანებით stopfake.org საიტის შექმნით უპასუხეს. საიტი ემსახურება რუსული მედიასაშუალებების მიერ გამოქვეყნებული ვიზუალური თუ ტექსტური მასალის მხილვას, ფაქტების გამომკარავებასა და სწორი ინფორმაციის გავრცელებას. წინამდებარე ნაშრომში stopfake.org აქტიურად გვაქვს გამოყენებული.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მეთოდად შევარჩიეთ სემიოტიკური ანალიზი. კერძოდ, ვიყენებთ კონოტაციური სემიოტიკის მეთოდს. ამ გზით ვიკვლევთ შერჩეული ფოტომასალის დენოტაციურ და კონოტაციურ დონეებს. ილუსტრაციების დესკრიფციისა და დეკოდირების შედეგად გამოვავლენთ მანიპულირების გზებსა და ხერხებს.

ჩვენი კვლევის მეთოდი არის ვიზუალური ინფორმაციის სემიოტიკური ანალიზი, ამიტომ აუცილებელია, რომ სემიოტიკის განმარტებაც მოვიშველიოთ. სემიოტიკის შესწავლის საგანი არის ნიშანთა სისტემები. სემიოტიკის მეშვეობით შეგვიძლია გარკვეული ცნებების, რწმენების, იდეოლოგიების - როგორც ნიშნების განხილვა კულტურაში. რადგან სემიოტიკა დაფარული მნიშვნელობების ამოცნობაში გვეხმარება, ჩვენი აზრით, რელევანტური იქნება მისი გამოყენება ფოტომანიპულაციების გამოვლენის დროსაც.

თეორიულ ჩარჩოდ ვიყენებთ როლანდ ბარტის კონოტაციების შექმნის ექვს ხერხს. ბარტისეული ექვსი ხერხი ფრანგმა სემიოლოგმა ფოტოს მნიშვნელობის დეტალური ანალიზის მიზნით ჩამოაყალიბა და რომელთა მეშვეობითაც ხდება კონოტაციების წარმოშობა. პირველი სამი ხერხით კოდირებული ფოტოები ძირითადად ახლავს ახალ ამბებს (ნიუსებს), ხოლო მომდევნო სამი ხერხი უფრო სარეკლამო ხასიათისაა. წინამდებარე ნაშრომში გამოყენებულია ბარტისეული მიდგომის ექვსივე ხერხი, რადგან ვიზუალური მასალის ანალიზის დროს მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა, თუ რა არის დენოტირებული ფოტოში და რა კონოტაციები აქვს მას, ასევე გასათვალისწინებელია ფოტოს გადაღების მანერა და მისი კონტექსტი.

განცორხილდა მიზნობრივი შერჩევა, რომელიც ეფუძნება ჩვენს სუბიექტურ შეხედულებას. ფოტოების ლამის უმრავლესობა გამოყენებულია პორტალ stopfake.org-დან.

კვლევის შედეგები

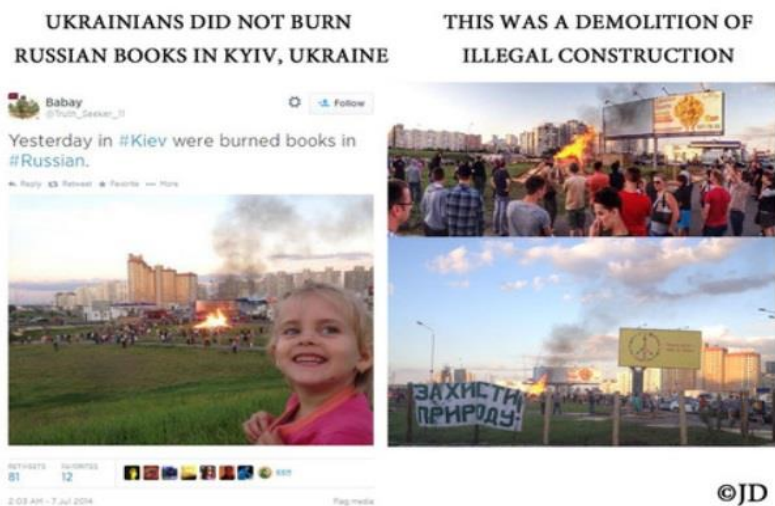
ახლა კი გადავიდეთ უშუალოდ ფოტოებისა და კარიკატურების ანალიზზე, რომლებიც უნდა განვიხილოთ კონოტაციური სემიოტიკის მეთოდით.

ერთ-ერთი ბრიტანული ინტერნეტგამოცემა “Marxist” 2014 წლის 3 მარტს აქვეყნებს სტატიას: “რუსეთი, უკრაინა და დასავლეთი: დაიწყება ომი?”. ამ სათაურს ერთვის ზემოთ მოყვანილი კარიკატურა, რომელზეც ვხედავთ, როგორ ცდილობენ კარიკატურის პერსონაჟები, მიიტაცონ უკრაინის ტერიტორია. როგორც ყოველთვის, რუსეთი აგრესიული დათვია, ევროკავშირისა და ამერიკის სიმბოლოებად წარმოდგენილი ფიგურები კი ცდილობენ, რუსეთის აგრესიული მარწუხებიდან დაიხსნან უკრაინა, კერძოდ, ყირიმი. რა თქმა უნდა, ტექსტი ავსებს ამ ვიზუალურ გამოსახულებას და მიყვარათ მის კონოტაციურ მნიშვნელობამდე. ინტერნეტგამოცემაში კარიკატურაზე მოცემული სტატია, გვაუწყებს, რომ 100 წლისთავი სრულდება პირველი მსოფლიო ომის დაწყებიდან და ჩნდება საფუძვლიანი კითხვები, შეიძლება თუ არა, რომ რუსეთისა და უკრაინის ომი მესამე მსოფლიო ომის დაწყების მიზეზი გახდეს. კარიკატურა ფერების დიდი კონტრასტიტაც გამოირჩევა, თუმცა აქ ფერები გამოიყენება პოლიტიკურ მოთამაშეთა საიდენტიფიკაციოდ. კარიკატურაზე გამოსახული თითოეული პოლიტიკური აქტორი საკუთარი ქვეყნის ან გაერთიანების დროშის ფერებითაა წარმოდგენილი, კერძოდ კი - ამერიკისა და ევროკავშირის დროშების ფერებში. ამერიკელმა ფსიქოლოგმა, პოლ ეკმანმა, სახის 7 უნივერსალური გამომეტყველება გამოყო. ამ კარიკატურაზე შეგვიძლია ამოვიცნოთ ორი მათგანი: შიში და სიბრაზე. შიში იკითხება ევროკავშირისა და ამერიკის სიმბოლოდ მოხმობილი პერსონაჟების სახეზე, სიბრაზე კი - რუსულ დათვის მორევია. ვფიქრობთ, რომ ეს კარიკატურა მისი შემქმნელის სუბიექტურ აზრს გამოხატავს ამ კონკრეტულ თემასთან დაკავშირებით. იგი აშკარად მიგვანიშნებს, რომ მოვლენები როგორც არ უნდა ვითარდებოდეს, რუსეთი მაინც ერთ-ერთი ჰეგემონი სახელმწიფოა და მისი ხისტი ძალა აფრთხობს ა.შ.შ-სა და ევროკავშირს. „ხრიკების ეფექტით“ შექმნილი კარიკატურის კონოტაციურ მნიშვნელობას უთუოდ აძლიერებს მედიის ე.წ. მეტაენაც. ინტერნეტგამოცემა “Marxist”, სათაურიდან გამომდინარე, მემარცხენე ორიენტაციისაა და შესაბამისად, მისი დამოკიდებულება მოცემული თემის მიმართ აშკარად ამ იდეოლოგიის ჭრილში უნდა დავინახოთ.

რუსული მედია უკრაინის წინააღმდეგ მანიპულაციურ ომში არ ერიდება ბავშვების ჩართვასაც კი. „ნოვოროსიას“ თვითერის გვერდზე, რომელიც კრემლის ტროლია და ჰყავს რამდენიმე ათასი მიმდევარი, გამოჩნდა ზემოთ მოტანილი პირველი ფოტო. ბავშვის დანახვისას ყველას გულწრფელობის განცდა უჩნდება, რადგან ბავშვი ყოველთვის გულწრფელობის სიმბოლოდ აღიქმება. დროშის ფერებიც მიუთითებს, რომ უკრაინაზეა საუბარი და ლოგიკურად, შეგვიძლია პირველი ფოტოდან დავასკვნათ, რომ გოგონა უკრაინელია და მიუხედავად მცირეწლოვნებისა, აცხადებს - „მე მსურს ომი“. სინამდვილეში, ეს სურათი რუსეთის მიერ გამოყენებული მორიგი ბინძური ფოტომანიპულაციაა. აღნიშნული ფაბრიკაცია წარმოადგენს ფოტოშოპით დამუშავებულ ფოტოს, რომლის ორიგინალს სინამდვილეში ჰქონდა წარწერა: „მე არ მსურს ომი“. მოცემული ნიმუში აშკარად „ფოტოფეიკა“. მისი კონოტაცია დენოტაციურადაა გამჟღავნებული და უკრაინის ომისმოსურნე და ძალადობრივ პოლიტიკაზე აკეთებს აქცენტს მაშინ, როცა ფოტოს ორიგინალი ღია პაციფისტურ გზავნილს შეიცავს.

ყალბი ინფორმაციის ვიზუალური მანიპულაციის გზით გავრცელების ნიმუშები მრავლად გვხვდება ტრადიციულ და სოციალურ მედიაში. მოვიხმობთ კიდევ ერთ მაგალითს, რომლითაც აშკარა ხდება რუსეთის მცდელობა, მოახდინოს უკრაინული მხარის დისკრედიტაცია და დაარწმუნოს აუდიტორია საკუთარ სიმართლეში. 2014 წლის 2 ივლისს უკრაინაში გავრცელდა ერთ-ერთი აქციის ვიდეო, რომელშიც რაიონის მოსახლეობა უკანონო მშენებლობას

აპროტესტებდა. რამდენიმე დღეში კი იმავე აქციიდან ფოტო გავრცელდა რუსული ტროლის მიერ ერთ-ერთ სოციალურ ქსელში, თვითერზე, წარწერით: „გუმინ კიევი რუსული წიგნები დაწვეს“. ფოტოზე ჩანს მოცინარი ბავშვი, რომელიც ბედნიერია ამ ფაქტით. ეს მცდელობა აშკარად გამოხატავს ავტორის მიზანს, გვაჩვენოს უკრაინელთა ნეგატიური დამოკიდებულება არა მხოლოდ რუსული შეიარაღებული ძალებისა და პოლიტიკისადმი, არამედ კულტურის მიმართაც. როგორც ვიცით, ბავშვი სიწრფელესთან და სიმართლესთან ასოცირდება და შესაბამისად, ამ კონოტაციური დატვირთვით ავტორი ცდილობს კიდევ უფრო გაამყაროს საკუთარი პოზიცია.

რუსული მედია საშუალებები ძალიან ხშირად იყენებენ ბავშვის ფოტოს, როგორც ფოტომანიპულაციის იარაღს, რადგან, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბავშვები გულწრფელობასთან ასოცირდებიან. როდესაც ბავშვს შეემთხვევა რამე, ყველა უფრო მძაფრად და მწვავედ აღიქვამს პრობლემას. ამის ნათელი მაგალითებია შემდეგი ფოტომანიპულაციებიც, რომლითაც რუსულ სოციალურ მედიას სურს, რომ გავლენა მოახდინოს მის სამიზნე აუდიტორიაზე, შეცდომაში შეიყვანოს ისინი და ნეგატიურად განაწყოს უკრაინის მიმართ. თვითერზე გამოჩნდა ტროლი, რომელმაც გამოიყენა ატირებული ბავშვის ფოტო, რომელიც გარდაცვლილი ქალის წინ დგას. როგორც კი ადამიანი ამ ფოტოს შეხედავს, იფიქრებს, რომ ეს ქალბატონი მისი ახლო ნათესავია, მისი დასვრილი სხეული და ხელმოკლე ტანსაცმელი მიუთითებს, რომ ქვეყანაში რთული პოლიტიკური ვითარებაა, ადამიანები იხოცებიან და ბავშვებს მეურვე არ ჰყავთ, გოგონას მშველელად მხოლოდ სათამაშო დარჩენია, რომელიც ატირებულს გულში მთელი ძალით ჩაუკრავს. ფოტოს მნიშვნელობას კიდევ უფრო ამძაფრებს წარწერა, რომელიც ამ ფოტოს ახლავს თან: „ეს არის დემოკრატია, ბავშვო. უკრაინული არმია ხოცავს დონბასის მოსახლეობას“. ფოტოსა და წარწერას თან ახლავს ჰეშთეგი, რომელიც პერმანენტულად ვრცელდება რუსული სოციალური მედიის მიერ, ამის რამდენიმე მაგალითი უკვე გვაქვს განხილული ნაშრომში: „SaveDonbassPeople“. სინამდვილეში ეს ფოტო ფილმიდან არის გადმოღებული და რეალურ ამბავს საერთოდ არ შეესაბამება. ფოტო გადმოღებულია ფილმ „ბრესტის ციხესიმაგრედან“. ფილმი ეხება ბრესტის ციხესიმაგრის გმირულ დაცემას მეორე მსოფლიო ომის დროს, როდესაც გერმანელი ჯარისკაცები 1941 წლის 22 ივნისს დაესხნენ თავს. ფილმი 2010 წელს არის გადაღებული, ფოტომანიპულაცია კი 2011 წელს ჩნდება.

ბავშვების ფოტომანიპულაციის იარაღად გამოყენების მაგალითები უხვად არსებობს რუსულ სოციალურ მედიაში. ამის კიდევ ერთი მაგალითია შემდეგი ფოტოც. რუსული მედია აქტიურად ადანაშაულებს უკრაინულ არმიას და ამისთვის იყენებს ფოტოებს, რომლებზეც აღბეჭდილნი არიან გარდაცვლილი ადამიანები. რუსულმა ტროლმა გამოიყენა გარდაცვლილი ბავშვის ფოტო, რომელსაც მშობელი დასტირის და მიუთითა, რომ ბავშვები ტერორისტები არ არიან და რომ უკრაინის არმია დანაშაულს სჩადის, რომ ერჩის უცოდველ ბავშვებს. ზედ აქვს დართული ჩვენთვის ნაცნობი ჰეშთეგები: “stopukrainianarmy”, “savedonbasspeople”. რეალურად კი ბავშვი 2010 წელს გარდაიცვალა, ყირიმში, იგი მენტალურად ავადმყოფმა ადამიანმა გამოსასალმა სიცოცხლეს და ამ ამბავს დონბასთან, ან უკრაინულ ჯართან შეხება საერთოდ არ აქვს, თუმცა ტროლებმა იციან, რომ მსგავსი მგრძობიარე ფოტოები ძალიან მოქმედებს ადამიანებზე და სწორედ ამ მიზნით იყენებს მათ.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE

IT'S CRIMEA, 2010

ფოტოგრაფია ძალიან მძლავრი იარაღია, რომ ადამიანი შეცდომაში შეიყვანო. ფოტოგრაფები ხელოვანები არიან, რომლებიც სამყაროს სხვადასხვანაირად გვიჩვენებენ. სწორედ მათზე და ჩვენს აღქმაზე დამოკიდებული, როგორ დავინახავთ ფოტოს და რა მნიშვნელობას დავინახავთ მასში. დიდი ზეგავლენა აქვს იმასაც, თუ რა შინაარსით არის ფოტო წარმოჩენილი. შეიძლება იგი ფაქტობრივად რაიმე დადებით მოვლენას ასახავდეს, მაგრამ როდესაც სოციალური მედია პირდაპირ მიუთითებს ადამიანებს ფოტოების შინაარსზე, ამან შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს ადამიანი და სხვა კონტექსტით დაანახოს იგი. ამისი ნათელი მაგალითია შემდეგი ფოტომანიპულაცია, რომელიც რუსულმა ტროლმა გამოიყენა თავის სასიკეთოდ. რუსული ტროლის მიერ გავრცელდა სოციალურ ქსელში ფოტო, რომლის თანახმადაც ფოტოზე ასახული ბავშვი უკრაინული არმიის მსხვერპლია, რომ დონბასში კრიმინალური რეჟიმის გაბატონებული და დროა დონბასის მაცხოვრებლები დაიცვან უკრაინული არმიის აგრესიისგან, ტრადიციულად თან ახლავს ჰეშთეგი: “savedonbasspeople”. როდესაც ადამიანი შეხედავს ამ ფოტოს, მართლაც შესაძლებელია, რომ გაუჩნდეს განცდა, რომ ბავშვი კრიმინალური რეჟიმის მსხვერპლია, ის მოწყენილია, დარდიანი, ჭუჭყიანი, ტალახში ამოგლანგნულია, რაც ადამიანს აფიქრებინებს, რომ რამე შეემთხვა. სინამდვილეში ეს ბავშვი ძალიან ლაღად, ბედნიერად ცხოვრობს. ის ავსტრალიელია, ძალიან უყვარს თავისი ძალი და ტალახში ამოგლანგლა. სინამდვილეში ეს ფოტო ეკუთვნის ქეთრინ ატკინს, მისმა ფოტომ 2010 წელს ჩრდილოეთ მწყემსთა ასოციაციის

ფოტო-კონკურსში გაიმარჯვა და ფოტოზე გამოსახული გოგონაც მისი შვილია. სევდიან განწყობას რაც შეეხება, უბრალოდ რაიმემ შეაწუხა და სულაც არ ნიშნავს ეს იმას, რომ რამე ნეგატიური უნდა მომხდარიყო მის თავს.

რუსულ სოციალურ მედიაში ვრცელდება ფოტო, რომელიც ქალაქ გორში, საქართველო-რუსეთის ომის დროსაა გადაღებული. თუმცა, მედია ამ ფოტოს კვლავ თავის სასარგებლოდ იყენებს და მას ერთგვარი ჰემთეგებით ასათაურებს: „stopukrainearmy“; “savepeopledonbass” და “savechildrendonbass”.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE IT'S RUSSIA'S BOMBING OF GEORGIA

ამ ხერხს რუსული მედია მიმართავს სხვა შემთხვევაშიც. მაგალითად, ის იყენებს ჩეჩნეთის ომის ამსახველ ფოტოს დონბასის კონფლიქტის აღსაწერად და თუ სტატიას დავაკვირდებით, იმავე ხასიათის „ჰემთეგებს“ აქვეყნებს: „savedonbaspeoplefromukrarmy“. სინამდვილეში კი ეს ფოტო, როგორც ზემოთ ვახსენეთ, ჩეჩნეთის პირველი ომის დროინდელია (მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების). ერთ-ერთი ფოტომასალა, რომელშიც მსგავსი ნარატივი დომინირებს, საერთოდაც

კოტიჯუარში, სამხრეთ აფრიკაშია გადაღებული, თუმცა მას რუსული ტროლები თავიანთ სასარგებლოდ წარმატებით იყენებენ.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE

IT'S CHECHNYA

Артур Мортон
@morton_art

#savedonbaspeoplefromukrarmy

Reply Retweet Favorite More

The first Chechen war in the photo of Alexander Nemenova
We present to you release photo of Alexander Nemenova of the First Chechen War and the history of the conflict.
(Note: In this post are photographs that may seem repulsive or frightening)

Photograph of a burning tank, alleged to have been taken in Donbass, Ukraine in 2014 was actually a 2011 photo of a burning tank in Côte d'Ivoire.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE

IT'S COTE D'IVOIRE IN 2011

ტანკების სერია რომ გავაგრძელოთ, შეგვიძლია სხვა მაგალითი მოვიყვანოთ, როგორ გამოიყენო სრულიად სხვა ქვეყანაში გადაღებული ფოტო და მომხდარი მოვლენა რუსულმა მედიამ თავის სასარგებლოდ. ფოტო რეალურად გადაღებულია ჩინეთში, მაგრამ რუსული მედია ირწმუნება, რომ ეს ტანკი აფეთქდა დონბასის ტერიტორიაზე. ფოტო ნამდვილად არ შეიცავს რაიმე შემარძრწუნებელ ვიზუალურ ელემენტებს, მაგრამ როდესაც რამე იწვის, ცეცხლი ჩანს, ადამიანს მაინც უარყოფითი დამოკიდებულება უჩნდება და მის ცნობიერებაში ნეგატიური დამოკიდებულებები იღექება უკრაინის მიმართ.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE

IT'S CHINA

ზუსტად ანალოგიური შემთხვევას ასახავს ჩვენი შემდეგი ფოტოც. ფოტოს რომ შეხედავს ადამიანი, რბილად რომ ვთქვათ მაშინვე უარყოფითი დამოკიდებულება გაუჩნება ფორმიანი ადამიანების მიმართ, სულ რომ არ წაიკითხოს ზედ დართული „ჰეშთეგი“. ჯარისკაცი გამეტებით ურტყამს დაუცველ, უარალო ადამიანს, როცა თვითონ შეიარაღებული და დაცულია. გამოყენებულია ჰეშთეგი „savedonbassfromukrainearmy“, რომელიც სიმართლეს საერთოდ არ შეესაბამება. სინამდვილეში ეს ფოტო ბოსნიაშია გადაღებული და საერთოდ არ უკავშირდება უკრაინასა და უკრაინელებს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საომარი მოქმედებები ყველაზე პოპულარულია ფოტომანიპულაციების გამოსაყენებლად, რადგან ადამიანების მოტყუება მსგავსი ფოტოებით, რომლებზეც საომარი მოქმედებებია ასახული, შედარებით მარტივია.

THIS IS NOT DONBASS, UKRAINE

IT'S BOSNIA

გავრცელებული პრაქტიკაა, რომ არჩევნების დროს ტელევიზიები ცრუობენ, ნათლად გამოხატავენ თავიანთ პოლიტიკურ ორიენტაციების იმის მიხედვით, თუ ვის უჭერენ მხარს და როგორ აყალბებენ საარჩევნო მონაცემებს. ამ შემთხვევაში არც რუსული მედია აღმოჩნდა გამონაკლისი, რომელიც სრულიად სხვაგვარად, თავისი ინტერესების გათვალისწინებით წარმოაჩენს საარჩევნო ხმების რაოდენობას. 2014 წელს უკრაინის საპრეზიდენტო არჩევნებში სხვა კანდიდატებთან ერთად კენჭს იყრიდნენ დიმიტრი იაროში და პეტრო პოროშენკო. რუსული მედია არჩევნების დასრულებისას იუწყებოდა, რომ „მარჯვენა სექტორის“ ლიდერი, დიმიტრი იაროში, ხმების რაოდენობით ლიდერობდა, ამომრჩევლების 37.13% მას უჭერდა მხარს. სინამდვილეში კი პეტრო პოროშენკო იკავებდა მოწინავე პოზიციებს, ამომრჩევლთა 55.9% ხმა მას ეკუთვნოდა, დიმიტრი იაროშს კი მხოლოდ 0.9%.

რუსული სოციალური მედია პერმამენტულად აქვეყნებს ისეთ ფოტო მანიპულაციებსა და ვიზუალურ ინფორმაციას, რომელიც დეზინფორმაციას შეიცავს. ზოგჯერ ფოტომანიპულაციებს ისეთი ტექსტები ახლავს თან, რომელიც ფოტოდან მიღებულ ინფორმაციას კიდევ უფრო მეტად აბუქებს. ამის ნათელი მაგალითია შემდეგი ფოტო. რუსულმა მედია საშუალებებმა გამოიყენეს ლტოლვილი კოსოვოელი ადამიანების ფოტოები, რომლებიც გაასაღეს თითქოს ისინი უკრაინელები იყვნენ და ქვეყანაში შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე რუსეთში გაქცევას ლამობდნენ. მსგავსი ფოტოები ხშირად შეიძლება იყოს გამოყენებული ფოტომანიპულაციის საშუალებად, რადგან სახეები კარგად არ ჩანს, მით უმეტეს, დაუკვირვებელი და შეუიარაღებელი, არაკომპეტენტური თვალთ ადამიანი ვერ მიხვდება სხვის ეთნიკურ წარმომავლობას. ფოტოს უკანა ფონიც ბევრს არაფერს არ გვეუბნება, ფაქტობრივად მხოლოდ ბუნება ჩანს, ისიც ბუნდოვნად.

დასკვნა

ამრიგად, ზემოთ მოხმობილი ნიმუშების დენოტაციურ-კონოტაციური ანალიზისას წარმოჩენილმა თავისებურებებმა დაგვარწმუნა ვიზუალური გზავნილების ძლიერ მანიპულაციურ შესაძლებლობაში. კონკრეტული ნიმუშების სემიოტიკური ანალიზით გაცხადდა ნაშრომის დასაწყისში ნავარაუდევო თვალსაზრისი, რომ რუსული მედიასაშუალებები აქტიურად და მიზანმიმართულად იყენებენ ფოტოს, როგორც მანიპულაციის ეფექტურ საშუალებას, უკრაინის წინააღმდეგ საინფორმაციო ომში, რაც მიზნად აუდიტორიაზე ზემოქმედებისა და მისი შეცდომაში შეყვანის ამოცანას ისახავს.

ჩვენ მიერ შერჩეული მაგალითების განხილვის შედეგად, გამოიკვეთა შემდეგი ვითარება: ინფორმაციის ვიზუალიზების საშუალებებიდან უმეტესად ფოტოსა და კარიკატურის გამოყენების შემთხვევები და კრემლის პოლიტიკური მიზანდასახულობით შექმნილი ნაყალბევი ახალი ამბების სოციალური მედიით პერმანენტული გავრცელების ტენდენცია.

ბიბლიოგრაფია

ბარტი, რ. (2011). *მითოლოგიები*. თბილისი: აგორა.

ბერეკაშვილი, თ. (2010). *ნიშანი და სიმბოლო. სემიოტიკა*.

კოუბრე, კ. (2005). *ფოტოჟურნალისტიკა: პროფესიული მიდგომა*. თბილისი: დიოგენე.

მაჭარაშვილი, თ. (2018). ინფორმაციის ვიზუალიზების ტენდენცია თანამედროვე ქართულ ბეჭდვით მედიაში - 2012-2014 წლების გამოცდილება. თბილისი. თსუ-ში დაცული სადოქტორო ნაშრომი.

როგორ მუშაობს რუსული პროპაგანდა. 22.07.2016

<https://www.mediachecker.ge/ka/analizi/article/47606-rogor-mushaobs-rusuli-propaganda>

Alan Woods, 03.03.2014, Russia, Ukraine and the West: Will there be war?

<https://www.marxist.com/russia-ukraine-and-the-west-will-there-be-war.htm>

Julia Davis, 10.07.2014, Russia's top lies about Ukraine. Part 1

<https://www.stopfake.org/en/russia-s-top-lies-about-ukraine-part-1/>

Julia Davis, 10.07.2014, Russia's top lies about Ukraine. Part 2

<https://www.stopfake.org/en/russia-s-top-lies-about-ukraine-part-2/>

რუსეთის 200 ყველაზე გავრცელებული ტყუილი, 19.01.2016

<https://www.mythdetector.ge/ka/myth/rusetis-200-qvelaze-gavrtsebuli-tquili-0>

Julia Davis, 10.07.2014, Russia's top lies about Ukraine. Part 3

<https://www.stopfake.org/en/russia-s-top-lies-about-ukraine-part-3/>

Julia Davis, 12.08.2014, Russia's top 100 lies about Ukraine

https://www.stopfake.org/en/russia-s-top-100-lies-about-ukraine/?fbclid=IwAR08V2AB3XhbfCxyZSKvC2ruNW6qskN7NQjvdJhJ2VULISQjB_GkuQhtVc